

פנינים משיחותיו ותשובותיו של מורינו הגאון הגדול רבי בנין ציון הכהן קוק שליט"א
 ראש בית הוראה הכללי ירושלים, רב דק"ק אבי עזרי מרכז פתח תקוה

גיליון 158, פרשת תצווה - פורים תשפ"א

שז"ת הלכה למעשה משולחן ראש בית ההוראה במשנת מרן רבינו הגר"ש אלישיב זצוק"ל

פורים המשולש - חלק ב

יום שישי, י"ד אדר •

בן עיר להוציא בן כרך במגילה ולהיפך

שאלה האם פרוז יכול לשמוע המגילה ביום ו' מבן כרך, וכן בן כרך לשמוע מפרוז.

תשובה יכולים להוציא ידי חובה אלו את אלו, ששניהם חייבים במגילה ביום זה.

ביאור הדברים אומנם מרן הגר"ש אלישיב התמיד בזה כמה פעמים על פי הטורי אבן (מגילה ה, א) שאין קוראים מגילה בשבת משום 'שמא יעבידנו ד' אמות ברשות הרבים' זו תקנת חכמים מאוחרת, ובזמן מרדכי ואסתר היו חייבים לקרוא בשבת אך הפקיעו חכמים חיוב זה מחשש שמא יעבידנו, וכיון שכן, אין חיובם שווה, שהרי לבן עיר הקריאה ביום זה היא מדברי קבלה, ואילו לבן כרך היא תקנת חכמים מאוחרת ומחמת כן לא מוציאים אלו את אלו, אך הסיק לדינא שמוציאים אלו את אלו, שהרי הירושלמי (תובא במשנה ברורה תרפ"ח, ח) דן אן בכל שנה בן כרך מוציא בן עיר, ואף שלמעשה החמיר המשנה ברורה, זהו דווקא כשבפועל אין בן הכרך מחויב לקרוא ביום זה, אך בשנה זו שהבן כרך קורא בי"ד, לכונ"ע אף בן כרך מוציא בן עיר. אומנם יתכן שכשאפשר יש מקום להדר בזה.

קריאת מגילה שלא בזמנה בעשרה

שאלה האם יש להקפיד לקרוא בערב שבת בכרכים רק בעשרה, שהרי אין זו 'קריאה בזמנה'.

תשובה לכתחילה יש להדר ולקרא דווקא בציבור בין בלילה ובין ביום ואף הנשים מודקדקות בזה. כמבואר במשנה ברורה (תרצ"א) שהקורא ביחידות בשנה זו אינו מבדק עליה.

אמנם כשאין לו מניין עשרה נהגו לכרך אף ביחיד, כפי שהעיד הגר"ח זוננפלד (שלמת חיים מוה"ח ש"ע) שמהנהג חכמי ירושלים להורות לכרך אף ביחיד, משום שנוקטים להלכה כדעת הסוברים שאף קריאה שלא בזמנה אינה לעיכובא בציבור. ועוד שקריאה שלא בזמנה היא כשמקדימים לקרוא קודם י"ד באדר (מגילה ב, א) אך כשהמוקפים קוראים בי"ד שהוא זמן שכל אנשי העולם קוראים באותו היום אין זה נידון כקריאה שלא בזמנה.

פורס ומפה ומקדש

שאלה מה ההנהגה הטובה ביותר לסעודת פורים בערב שבת?

תשובה לסיים הסעודה מבעוד יום, ברכת המזון עם 'על הניסים', ובלילה יערוך סעודה לכבוד שבת. הנהגת מרן הגר"ש אלישיב בסעודת פורים שחל בערב שבת: אכל הסעודה בבוקר קודם חצות, אך כאשר

לרכוש בפורים 'משקפיים' של תורה

על אנשי החיל ומשה רבינו בראשם, אלא על שיעבוד הלב לאבינו שבשמים.

עם תום המלחמה, ויחלוש יהושע את עמלק לפי חרב" (שמות יז, יג). מביא רש"י שהשאר מקצתם ולא הרג את כולם על-פי השכינה. מדוע? והלא אין השם שלם ואין הכיסא שלם עד שיימחה שמו של עמלק, אלא שלא נהרגו כל העמלקים משום שיש צורך בעולם בקיומו של עמלק הטוען שהכל נעשה במקרה, ומשמש כסמל החושך וההסתור פנים. כיון שעולם הבחירה צריך להיות קיים, שהרי זו מטרת הבריאה שהאדם יגלה את האמת בעצמו, כשיציץ מעבר למסך החושך ויגלה את מי שמנהיג לבדו את העולם כולו.

הפיכה שלטונית או הנהגה אלוקית

על פניו נראה שסיפור מגילת אסתר הוא צירוף מקרים בן 9 שנים ללא כל נס גלוי, ואף שם החג 'פורים' מסמל לכאורה שהכל נעשה על פי הגורל והמזל.

אך לא כן. בימי הפורים הסתיר הקב"ה את פניו בגלל חטאם כדי לעוררם לשוב אליו, ואכן כשהתענו וזעקו אל ה' בתשובה, הוסרה ה'מסכה' המפחידה של גורת המן וראו כולם איך ה' אוהב אותם ושומר עליהם בכל מצב. אכן כל עניינה של מגילת אסתר היא לגלות קל-מסתתר, וזהו ההבדל בין ניסי מצרים שבהם אף פרעה ראה את יד ה' המנהלת הכל עד שהאמין במציאותה ה' ובכח התפילה אליו, כשאמר ה' הצדיק ואני ועמי הרשעים העתירו אל ה'" (שמות ט, כז). אך בניסי פורים מי שלא מתבונן בצירוף המקרים הטבעיים לא מבחין בחוט השני המקשר בין כולם צעד אחד צעד עד להצלת ישראל מכליה.

וכפי שביאר הגאון רבי יחזקאל אברמסקי את הכתוב בסוף המגילה "וכל מעשה תקפו וגבורתו ופרשת גדולת מרדכי, היא הם כתובים על ספר דברי הימים למלכי מדי ופרס" (א, ג), שלולא אתה מבחין ביד ה' אלא טועה לחשוב שיש כאן סתם צירוף של הנהגות פוליטיות בהריגת מלכה אחת והמלכת אחרת תחתיה, בהוצאת קול קורא להרג היהודים ובהפיכת הגזירה על שונאי ישראל וכל פירוט ה'מקרים' המובאים במגילה.

אם אתה מחפש היסטוריה, תוכל לקרוא בספר דברי הימים של מלכי מדי ופרס,

"פורים הוא בבחינת עולם קטן. כל המסתובב ומתהווה בעולם הגדול בשית אלפי שנים, צריך שיתהווה בפורים". אלה הן מילותיו של המשגיח רבי ירוחם ממיר (דעת חכמה ומוסר כח) בבואו לשרטט את תוכן היום הגדול והנורא. הרמח"ל בדרך ה' (ב) מבאר את תכלית בריאת העולם כי הקב"ה, מקור הטוב, ברא בריות בכדי להיטיב עמהם, ולא הכניס הנשמות הישר לגן עדן, כי שלמות ההטבה שהאדם יהיה בעל הטובה ולא יקבל בחסד בבחינת "נהמא דכיסופא". ולשם כך האדם נוצר כבעל בחירה בעולם הזה, כהכנה ופרוזדור לקבלת שכרו בעולם הבא.

למען שלמות הבחירה, מתנהל העולם מתוך ה'עלם' בחושך והסתור, אך לא סילק עצמו מן העולם חלילה, כי הוא לבדו פועל גבורות, עושה חדשות בעל מלחמות.

אכן לא תמיד הסתיר עצמו בהנהגת "מציץ מן החרכים" (שיר השירים ב, ט), אלא באופן חד פעמי גילה את עצמו כמלא תקפו וגבורתו - בזמן יצירת העם גילה את עצמו בכירור, עד כדי שראו בניו גבורתו, ולאחר מכן נפתחו בפניהם שבעה רקיעים וראתה שפחה על הים גילוי שכינה שלא ראה אף הנביא יחזקאל בן בוזי. שם כביכול אמר הקב"ה לפני שתהיו לי לעם, הכירו את ידי וגבורתי ולא רק בהסתרה.

אך לאחר מכן השמים נסגרו והשפחה חזרה להיות שפחה משום שדרך העולם לא לנהוג בהתערותא דלעילא. וכפי שניכר בכירור מתחילת דרכו של עמלק, זקנו של המן, במלחמתו מול עם ישראל, שנכנסו זמן קצר לאחר היציאה ממצרים לחיי הטבע בהם מסתיר הקב"ה את הנהגתו. ואף שנאמר להם "ה' ילחם לכם ואתם תחרישון", במלחמת עמלק הכל התנהל במלחמה פשוטה עד שציווה משה "בחר לנו אנשים וצא הילחם בעמלק" (שמות יז, ט).

עם זאת, ציווה משה לא להיגרר להסתיר פנים ולדעת שאין המלך נושע ברב חיל גיבור לא יינצל ברוב כח... עין ה' אל יראוי למיחלים לחסדו להציל ממוות נפשם" (תהלים לג, ט), ואכן הניצחון במלחמה זו המתואר במשנה (ראש השנה ג, ח) "וכי ידיו של משה עושות מלחמה או שוברות מלחמה, אלא כל זמן שישיראל מסתכלים כלפי מעלה ומשעבדים את לבם לאביהם שבשמים היו מתגברים ואם לאו היו נופלים", מראה שאין כאן הסתכלות לא

נכתב ונערך ע"י שמועי השעור ובאחריותם

הגיליון מוקדש לכבוד
שמחת הבר מצוה
 של **יחיאל חיים מליצקי נ"י**
 אדיסון, ניו ג'רזי

באריכות מרובה יותר על כל הקורות באותם הימים. ומי שאכן לא הבחין בהנהגת ה' הפלאית אלא ראה הכל כפוליטיקה קטנה, הוא אחשוורוש.

ואכן, מיד עם סיום ה'הפיכה השלטונית' מהמן למרדכי, המשיך אחשוורוש המושיל באיוולתו לנהל את הממלכה בהטלת מיסים על הארץ ואיי הים (שם א) כמימים ימימה בלא שום שינוי.

סוד התחפושת

אכן זו מהות התחפושות והמסכות, אף אם נדמה שלפניך עומד זקן נשוא פנים או חיה אימתנית, אל תחשוש אלא עמוד והתבונן מבעד למסכה ותגלה את האמת, ולא רק באדם פרטי אלא כל הנהגת העולם מסתתרת מאחורי מסכה המסתירה את יד ה' המכוונת כל צעד. האבא האוהב מתכסה פעם במסכה של נשיא אמריקאי טוב לב, ופעם מתכסה בנוראותיו.

ומחמת כן אף לא מוזכר בכל המגילה שם ה' אפילו פעם אחת, עד שנראה כביכול שהכל 'מקרי' ומתנהל על פי הפור הוא הגורל, ותו לא. אך מי שעיניו לו רואה שהמלך המוזכר במגילה הוא מלכו של עולם (מגילה טו, ב), ואין הכוונה להפקיע את הפשט שהמלך הוא אחשוורוש, אלא ללמדנו שהוא בסך הכל בובה המופעלת בידי הממליך מלכים, וכל מעשיו נובעים מכוח לב מלכים ושרים ביד ה' (משלי כא, א).

"על כן קראו לימים האלה פורים על שם הפור" (ט, טו). לבטא את השמחה כשגילו על ידי התבוננותם שהפורים, הגורלות ו'המקרים' הכל הם הנהגת הקב"ה ואין בלתו.

ולפי זה מבואר מדוע חייבים בשתייה כדת עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי. וכי לא ראוי לחוש לשנאת הרעים ואהבת הטובים? אלא שצריך להגיע מכת שתיית היין לגילוי יד ה' בבריאה שפעם בא עם מסכה של המן והצר את צעדיהם, ופעם בא עם מסכה של מרדכי הצדיק והיטיב להם.

וזהו שאמר ר' ירוחם כי עבודת הפורים היא עבודת השית אלפי שנים בגילוי כבוד ה' והנהגתו בעולם, גלגולת את האור בחשכת הנהגת העולם, וכדברי הרמב"ן (שמות יג, טו)

"אין ק-ל עליון הפץ בתחתונים מלבד שידע האדם ויודה לאלוקיו שבראו... ומן הנסים הגדולים אדם מודה בנסים הנסתרים שהם יסוד כל התורה כולה."

סדר עבודת הפורים

עבודת יום הפורים היא לשמוע מגילה שכולה הסתר שאין בה אף הזכרת שם ה' אפילו פעם אחת, ומוטל עליו לחוש בתוך הקריאה את המלך המסתתר מאחוריה.

כשאסתר שלחה את התך "לדעת מה זה ועל מה זה" (אסתר ה, ה) טמנה בזה שאלה שמא עברו על זה קלי ואנוהו, או שמא כפרו בלוחות שנאמר בהם מזה ומזה הם כתובים. ומרדכי מספר להתך "את כל אשר קרהו" ה. שכן בנו של קרה - עמלק אשר קרד בדרך - בא עלינו. זו דוגמה אחת שעל פיה ניתן לבחון את כל המגילה.

ומי שמצליח לשמוע כך את המגילה, נעלמים ממנו כל הקפידות, שהרי פלוני לא הרע לו ואלמוני לא הזיק לו והכל נעשה בידי שמים. וממילא נעלמות גם הקנאה ומתמלאים באהבה רבה לכל הזולת עד ששולחים משלוח מנות הגורמים לקירוב לכבות מתוך אמונה "שאין אדם נוגע במוכן לחברו כמלא נימא" (ויפא לה, ט), ונותנים מתנות לאביזנים מתוך ידיעה שאם נותנים, מרוויחים כפליים, ומכוח כל אלה חיוב משתה ושמחה המביאים להסרת המסכות וגילוי האמת.

ובפרט אחר שתיית היין הוא כניסיון העולם כולו, האם השתייה כדת תגרום לו להשתנות ולאבד עשתונות עד שיפלוט דברי הבל ורעות רוח תוך כדי סגירת חשבונות ופגיעה בזולת, ואולי אף יזלזל בתפילה ובברכות, או שמא ינצל את שעת הכושר שמבחין ביד ה' המנהלת את העולם לקנות לעצמו אמונה לכל השנה כולה, ומהבזקי האור הללו יצליח להאיר את העלטה.

ואף שבכל השנה שרויים בהסתר, בפורים בעל הבירה מצוין מבעד לערפל. ומי שמצליח לראות, רוכש לו בזה משקפיים של תורה להתבונן דרכם על העולם בכל ימות השנה, להבחין שהכל בגירת עליון בניסים ונפלאות הממלאים את הלב בשמחה אמיתית.

שז"ת הלכה למעשה

בני ביתו לא הספיקו להכין, אבל ברוגע לאחר מנחה גדולה. דעתו כרוב הפוסקים לא היתה נוחה מ'פורס מפה ומקדש' (התשובה המלאה התפרסמה ב'שואלין דורשיין' גיליון ס"ח).

שבת-קודש, ט"ז אדר

ריקוד בשבת פורים

שאלה האם מותר לבני הכרכים ולבני הפרוות לרקוד ולמחוא כפיים בשמחת פורים בשבת זו.

תשובה לנוהגים כהרמ"א (שולחן א, טו) מותר לרקוד ולמחוא כפיים בשבת זו, למרות שאין דין שמחת פורים בשבת הן לפורים והן למוקפים המחויבים בסעודה ושמחה ביום א', כיון שהיא שמחה של מצוה על הנס. אך לנוהגים כהמחבר אין היתר לרקוד בשבת כלל.

ביאור הדברים נוקטים להלכה כתוס' (ביצה ל, א) שהביא הרמ"א שאין איסור ריקוד וטיפוח בזמן הזה כיון שלא בקיאים בתיקון כלי זמר. רק שהוסיף שאין לסמוך על דבריו אלא בצירוף נוסף כריקוד של מצוה. ומגוף הדין שהתיר השער הציון (שם) במקום מצוה, מוכח שתלוי בדעת הרוקד אם הוא לכבוד מצוה כשמחת נישואין ושמחת חג או שרוקד 'סתם' להנאת הריקוד, והורה מרן הגרי"ש אלישיב שכל שיש בריקוד לכבוד המצוה די בכך, ולא צריך שיהיה דווקא 'מצוה גמורה' כשמחת חתן וכלה.

כמו כן מותר למחוא כפיים כהרגלו ולא רק בשנינו כלאחר יד המוכא בשלחן ערוך (שם) כמבואר באשל אברהם (במשאשט שלט) "מוסכם לכלי עלמא להתייר לספק לטפה ולרקוד בשבת זיום טוב לשמחת נישואין וכן נהגו בלי חשש פתחון פה" (ציוני הלכה נישואין רל).

יום ראשון, ט"ז אדר

עשיית מלאכה לבני כרכים

שאלה בני הכרכים, האם אסורים במלאכה ביום א'.

תשובה מן הדין אף בכל שנה אין איסור עשיית מלאכה בפורים (מגילה ה, ב. שו"ע תרצ"א, א) אלא שנהגו שלא לעשות מלאכה ואינו רואה סימן ברכה. וכתב האור שמח (מגילה א, י) ללמוד מהירושלמי שבפורים המשולש לא נאסר במלאכה. אכן המנהג כאן שלא לעשות ביום הקריאה דהיינו בערב שבת, אך ביום ראשון מותר שהוא אינו פורים כלל. גם בערב שבת יש להקל במלאכות לכבוד שבת.

תחנון - לפריז

שאלה בני הפריזים, האם יאמרו תחנון ביום א'.

תשובה אומרים בפרוות תחנון ביום א', כיון שאף למוקפים אינו יום פורים אלא רק תשלומים, בשונה משנה רגילה שבה אין הפריזים אומרים תחנון ביום ט"ז שהוא פורים דמוקפים.

שליח ציבור אבל

שאלה אבל ב"ב חודש, האם יעלה כשליח ציבור ביום א'.

תשובה כיון שאינו אלא יום תשלומים, יכול לעלות כש"ץ בין בפרזים ובין במוקפים.

אבלות 'שבעה'

שאלה אבל בן כרך היושב שבעה, האם נוהג ביום א' דיני אבלות.

תשובה אין בזה מנהג ברור, וכדברי הש"ך (יורה דעה קכ, א) "הדבר ידוע שבדבר שאינו מצוי אין שייך בו מנהג". אכן מרן הגרי"ש אלישיב פסק כהתשב"ץ (ג, שנת) שסעודת פורים ביום א' אינה מדברי קבלה ככל חיובי פורים אלא רק תשלומים מדרבנן, ומחמת כן הורה שאבלות שבעה לא נדחית כלל, ואף יאכל את סעודת הפורים על הקרקע ובחליצת מנעלים. ורק יעשה מעשה שמחה אחד כריקוד קל או שתיית יין שלא כהרגלו בכל ימי האבלות.

כמו כן אונן אסור בבשר בסעודה ביום א', ומה שכתב השלחן ערוך (תרצ"ו) שמותר בבשר ויין, משום ש'עשה' של יחיד באבלות לא דוחה 'עשה' מדברי קבלה של סעודה בבשר ויין. אך סעודה זו שהיא מדרבנן נדחית בפני איסור אבלות האונן בבשר ויין (ציוני הלכה - אבלות תקטמ').

מתנות לאביזנים בהידור בו ביום

בפיקוחו האישי של מורינו ראש בית ההוראה שליט"א לתרומות והעברת שמוות לתפילה

מוקד בית ההוראה - 0722-133-466 (שלושה 4 בלבד) שאר השלוחות - לשאלות בהלכה

ניתן לתרום גם באמצעות נדדים פלוס באמצעות בקופת בית הוראה הכללי ירושלים שעי"י מכון ציוני הלכה

לקבלת הגיליון בדוא"ל ולשאלות: Beithorah@gmail.com